

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องคนยากจนดักดานในภาคใต้ เป็นการศึกษาเรื่องหนึ่งในโครงการวิจัยคนยากจนดักดานในทุกภาคของประเทศไทย ได้รับทุนสนับสนุนจาก เมธีวิจัยอาวุโส (รศ.ดร.เมธี ครองแก้ว) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในภาคใต้ เพื่อค้นหาสาเหตุของความยากจนและวิธีการแก้ไข วิธีการศึกษาใช้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนยากจน ซึ่งคัดเลือกโดยผู้นำหมู่บ้านในสี่จังหวัดภาคใต้ คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และสตูล โดยสุ่มเลือกจำนวน 326 ครัวเรือน ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยเลือก 5 ครัวเรือน ในหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดของแต่ละจังหวัด รวม 20 ครัวเรือน สำหรับข้อมูลหมู่บ้าน ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านของหมู่บ้านที่เลือกเป็นตัวอย่างรวม 65 หมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า คนยากจนร้อยละ 86.5 อยู่กันเพียงหนึ่งครอบครัวในหนึ่งบ้าน ครัวเรือนมีสมาชิกเฉลี่ยครัวเรือนละ 5.05 คน หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 56.5 อายุเกิน 50 ปีขึ้นไป ร้อยละ 67.8 มีการศึกษาชั้นประถมศึกษา และร้อยละ 28.8 ไม่มีการศึกษา หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงมีร้อยละ 27.4 ครัวเรือนยากจนร้อยละ 49.7 มีอาชีพทำการเกษตรและร้อยละ 50.3 ไม่ทำการเกษตร ร้อยละ 81.2 ไม่มีอาชีพรอง คนยากจนร้อยละ 48 ทำงานรับจ้าง และทำงานโดยเฉลี่ยปีละ 168.7 วัน การย้ายถิ่นมีน้อยทั้งแบบชั่วคราวและถาวร ผู้ที่ย้ายถิ่นออกเป็นผู้อยู่ในอายุระหว่าง 15 - 24 ปี โดยย้ายถิ่นออกไปทำงานรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ในจังหวัดอื่นในภาคใต้ และไปมาเลเซียร้อยละ 8.5 หัวหน้าครัวเรือนยากจนสมรสแล้วร้อยละ 69.3 และร้อยละ 64.1 ไม่ใช้การคุมกำเนิด คนยากจนมีบุตรเฉลี่ย 5.18 คน มีอัตราการตายของบุตรร้อยละ 14.9 โดยร้อยละ 52.1 ตายหลังคลอดในช่วงอายุ 0-1 ปี ทุก 1 ใน 10 บ้านจะมีคนพิการหนึ่งคน ร้อยละ 36.5 ของครัวเรือนมีคนเจ็บป่วยเรื้อรังในบ้าน ร้อยละ 30.4 ของครัวเรือนยากจนไม่มีส่วน ลักษณะบ้าน (ร้อยละ 62.9) เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ถูกสูงจากพื้นดิน ร้อยละ 75.8 เป็นเจ้าของบ้านที่คนอาศัยอยู่ มีที่ดินในครอบครองเฉลี่ย 3.7 ไร่ ร้อยละ 58 ของครัวเรือนยากจนไม่มีที่ดินในครอบครอง ครัวเรือนยากจนมีรายได้เฉลี่ย 54,862.33 บาทต่อปี หรือเท่ากับ 905.31 บาท ต่อคนต่อเดือน รายได้เฉลี่ยร้อยละ 52.3 มาจากภาคการเกษตร มีรายจ่ายต่อครัวเรือนเฉลี่ย 47,475.28 ต่อปี หรือเท่ากับ 783.41 บาท ต่อคนต่อเดือน ร้อยละ 80.5 ของค่าใช้จ่ายใช้ในการครองชีพที่เหลือใช้ในการเกษตร รายได้สุทธิของครัวเรือนยากจนเฉลี่ยเท่ากับ 7,387.10 บาทต่อปี แต่ร้อยละ 46.9 ของครัวเรือนมีรายได้สุทธิติดลบ ร้อยละ 66.6 มีหนี้สิน แหล่งเงินกู้ที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รองลงมาคือ เพื่อนบ้านและพ่อค้า เงินกู้ยืมร้อยละ 67.5 นำไปใช้ในการเกษตร ครัวเรือนยากจนมีเพียงร้อยละ 21.8 ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ร้อยละ 89.8 ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือในด้านเงินหรืออุปกรณ์การทำการเกษตร หนึ่งในสามของครัวเรือนยากจนไม่มีบัตร

ประกันสุขภาพ ครวเรือนร้อยละ 64.9 ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้น ร้อยละ 84.9 มีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 33.2 รับฟังข่าวสารผ่านโทรทัศน์ ร้อยละ 45.9 ใช้เวลาว่างในการพักผ่อน คนยากจนโดยเฉลี่ยจนมาแล้ว 14.55 ปี สาเหตุของความยากจน คือ ไม่มีงาน ขาดแคลนทรัพย์สิน และมีลูกมาก ร้อยละ 65.9 ไม่ทราบว่าในระยะ 2 - 3 ปี ข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างไร ร้อยละ 35.2 ตอบว่าลูกจะทำให้ครอบครัวพ้นความยากจนได้ และร้อยละ 45.8 ตอบว่า สุขภาพ งาน ทรัพย์สิน จะเป็นอุปสรรคทำให้ไม่พ้นความยากจน

การวิเคราะห์โดยแบ่งตามอาชีพห้ำอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน คือ ไม่มีอาชีพ อาชีพทำสวนยาง ทำนา ประมง และรับจ้างนอกจากภาคเกษตร พบว่าสภาพเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนของกลุ่มไม่มีอาชีพ และกลุ่มประมง มีรายได้ที่เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการขั้นต่ำ น้อยที่สุด จัดได้ว่าเป็นกลุ่มยากจนดักดานอย่างแท้จริง กลุ่มรับจ้างนอกภาคเกษตรมีรายได้สูงกว่ากลุ่มอื่น ในการศึกษา ได้แยกบรรยายถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมงยากจนไว้โดยเฉพาะ

สรุปสาเหตุของความยากจนจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ โอกาสและความสามารถในการทำงาน การขาดแคลนทุนและทรัพย์สิน หนี้สินและจำนวนและปัญหาเกี่ยวกับลูก

คณะผู้วิจัยได้เสนอนโยบายแก้ไขความยากจนทั้งระดับมหภาคและจุลภาค โดยเสนอการแก้ไขที่ตรงกับแต่ละกลุ่มอาชีพ และอีก 3 กลุ่ม ในสังคม คือ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มครอบครัวเดี่ยวที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นสตรี และกลุ่มเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดความยากจน คือ การบริหารจัดการที่ดี การมีส่วนร่วมของประชาชน และการดำรงไว้ซึ่งค่านิยมและความเข้มแข็งของชุมชนภาคใต้

ABSTRACT

The study of the Ultra Poor in Southern Thailand is a research project in the research program on the Ultra Poor in the four regions of Thailand supported by the Thailand Research Fund (TRF) through the TRF senior research scholar Associate Professor Dr. Medhi Krongkaew.

The objective of the research is to study the socio-economic conditions of poor households in southern Thailand so as to identify the causes of poverty and find the ways to alleviate them. The research used both quantitative and qualitative methods. The heads of the poor households, identified with the help of village leaders, were interviewed. The survey was conducted in four provinces namely: Nakorn Sri Thammarat, Phatthalung, Pattani and Satun. 326 samples were collected. In the qualitative method, the in-depth interviews were conducted by selecting 5 households from the poorest village in each province, a total of 20 households. The village data was collected by interviewing the leaders of 65 sampled villages.

The results were as follows: 85.6 percent of the poor households consisted of nuclear families. The average household size is 5.05 persons. There were 56.5 percent of household heads who aged above 50 years old. 67.8 percent had primary level education and 28.8 percent had no education. 27.4 percent of household heads were women. 49.7 and 50.3 percent of households were in agricultural and non-agricultural occupations respectively. 81.2 percent had no secondary occupation. 48 percent of the poor worked as labourers. The average working days per year were 168.7. Both temporary and permanent migrations were small. A number of out-migrants commonly aged between 15-24 years. The majority migrated to work as labourers in other provinces in the region and 8.5 percent to neighbouring Malaysia. 69.3 percent of household heads were married and 64.1 percent did not use contraceptives. The average number of children per household was 5.18. The child mortality rate (per 100) was 14.9 of which 52.1 percent was postnatal mortality (0-1 year). Every one out of ten households had one disabled person. 30.4 percent of the households had no toilets. The typical house (62.9 percent) was one-storey wooden situated above the ground. 75.8 percent of the poor owned houses. The average land per household was 3.7 rai. 58 percent of the poor were landless. The average income per household per year was 54,862.33 bahts, which is equivalent to 905.31 bahts per person per month. 52.3 percent of the income came from agriculture. The expenditure per household per year was 47,475.28 bahts, which is equivalent to 783.41 bahts per person per month. 80.5 percent of the expenditure was spent on living, the rest was spent on agriculture. The average net income per household was 7,387.10 bahts per year. 46.9 percent of the poor had their expenditure exceeded their income. 66.6 percent were in debt. Their sources of loans were the Bank for Agriculture and Agricultural Co-operatives, neighbours and merchants. 67.5 percent of the loans were spent on agriculture. Only 21.8 percent of the poor households were members of groups in a village. 89.8 percent received neither financial nor agricultural assistance. One out of three of the poor households did not have health care cards. 64.9 percent used water from the wells. 84.9 percent had electricity. 33.2 percent received news through televisions. 45.9 percent spent their free time resting. The average time they have been in poverty is 14.55 year. The causes of poverty were job problems, lack of capital and children. 65.9 percent had no ideas how to improve their lives in the next couple of years. 35.2 percent expected their children to help them out of poverty. 45.8 percent replied that health, unemployment and lack of capital were factors that would prevent them from getting out of poverty.

For the analysis, the data was classified according to the five occupations of household heads namely: no occupation, rubber planters, rice farmers, fishermen, and labourers in non-agricultural sectors. The results showed that the no occupation and fishermen groups had lowest income compared to the basic need ratio. These two groups were the ultra poor. The labourers had the highest income among the five occupations. In the study, the socio-economic conditions of the fishermen were described in a separate section.

The causes of poverty according to the quantitative and qualitative data were job problems, lack of capital, debt, and children.

The research suggested that to alleviate the poverty, policies were needed at both macro and micro levels. Policies had to be directed at the right occupational groups. Other 3 social groups that needed helps were the elderly, the female headed single-parent families, and children who did not complete compulsory education. The factors that would facilitate the alleviation of poverty are good governance, people participation, and maintenance of social values and the strength of the southern communities.